

Віра Олексіївна Малахова
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ОСВІТА НА РІЗНИХ ЕТАПАХ, ВАЖЛИВІСТЬ ПРАВОВОЇ ВИХОВАНOSTІ НАСЕЛЕННЯ

Наша робота буде присвячена проблемам правової освіти населення у різних її масштабах поглиблення та важливості якості правової вихованості населення України.

Головною задачею перед українцями сьогодні є побудова правової держави. При цьому необхідно розуміти, що жити у правовій державі можна вже сьогодні, а не відкладати це на майбутнє.

Процес навчання правової свідомості людини, повагу до права та законів маємо виховувати у дітей, школярів та у людей більш свідомого віку. Окрему увагу слід приділяти саме професійній правовій освіті.

У цьому контексті створення правової школи є необхідною умовою для розбудови правової держави. Для правильності розуміння правової держави необхідно доносити населенню важливість існування останньої саме в такому форматі.

Указом Президента України у 2001 році була затверджена Національна програма правової освіти населення, яка передбачила «дальше створення необхідних умов для набуття широкими верствами населення правових знань та навичок у їх застосуванні, забезпечення доступу громадян до джерел правової інформації, а також визначає основні напрями правоосвітньої діяльності та першочергові заходи щодо їх реалізації. Метою Програми є підвищення загального рівня правової культури та вдосконалення системи правової освіти населення, набуття громадянами необхідного рівня правових знань, формування у них поваги до права» [3].

У листопаді 2017 року на розгляд до Верховної Ради України було подано Проект Закону про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію (далі - Законопроект). Згідно з положеннями статті 2 Законопроекту, «юридична освіта здобувається в юридичних школах, які перебувають у підпорядкуванні центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки (класичні університети, профільні університети), та приватних вищих навчальних закладах, які отримали ліцензію центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки» [1].

Існує безумовна суспільна необхідність у прийнятті зазначеного Законопроекту, оскільки в умовах сьогодення маємо удосконалювати підхід до підготовки високопрофесійних кадрів юридичної професії. І не тільки тих, хто отримавши правничу професію, будуть лише на практиці удосконалювати отримані юридичні знання, а й тих хто в подальшому буде надавати правове виховання та основи правознавства, зокрема, школярам.

Слід зазначити, що в положеннях запропонованого Законопроекту велика увага приділяється практичній орієнтованості освітнього процесу та принципам самоврядності та автономності юридичних шкіл.

Саме у принципі самоврядності й втілюється громадський контроль у сфері вищої юридичної освіти, зокрема під час створення та діяльності:

- загальних зборів (конференції) трудового колективу юридичної школи, о включає не менш як 25% виборних представників з числа здобувачів юридичної освіти юридичної школи;
- загальних зборів органів студентського самоврядування;
- з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ;
- Ради деканів та ректорів юридичних шкіл України.

Слід зазначити, що відповідні «самоврядні організації вирішують низку досить важливих питань, зокрема, приймають рішення щодо змісту юридичної (правничої) освіти, контролю за якістю юридичної освіти,

допуску до правничої професії, фінансування юридичної освіти та науки в Україні» [1].

Однак, для розбудови правової держави необхідною умовою є не тільки ефективна підготовки фахівців правових шкіл під час отримання особою вищої освіти та подальшого вдосконалення своїх теоретичних та практичних знань, але й розуміння основ правознавства, виховання поваги до права у дітей зі шкільних років.

Так, у роботі Кащук Мар'яни Григорівни «Правове виховання старшокласників у виховній роботі загальноосвітньої школи (друга половина ХХ століття)» дослідниця зазначає, що особливого розвитку питання правового виховання учнівської молоді набуло у другій половині ХХ століття. Саме тоді з'являється чимало наукових праць, присвячених проблемам правового виховання молоді та дорослих. У них розглядаються питання методологічної основи правового виховання, аналізуються проблеми формування правосвідомості громадян, визначаються рамки та механізми формування правової культури особистості, розробляється арсенал методів, форм та засобів правового виховання різних вікових груп населення, особливо старшокласників [2].

Дослідниця безпосередньо вказує на існування «проблеми правового виховання молоді в умовах сьогодення, необхідності популяризації особистісно-орієнтованої освіти, яка визнає школяра суб'єктом, людиною вільною, самостійною, відповідальною, творчою» [2]. Оскільки знання прав та свобод, а також виконання обов'язків є основними умовами побудови правової та демократичної держави, суспільство повинно стимулювати людину, починаючи вже зі шкільних років до здобуття основ правових знань та навичок, правильно розуміти свої права та обов'язки перед державою та іншими людьми та реалізовувати все це на практиці.

Корисною та пізнавальною у галузі правового виховання школярів стала праця А. Павлова «Правове виховання». У якій дослідник визначає проблему підготовки педагогів до роботи із школярами у рамках реалізації

завдань правового виховання; наголошує на важливості оптимального добору форм та методів цієї роботи; аналізує форми правового навчання та особливості методики його організації [4].

Проаналізувавши згадану працю, можна зробити висновки, що по-перше, правове виховання дітей та молоді, є безпосередньо частиною громадянського виховання, бо формування повноцінного свідомого відповідального громадянина неможливе без усвідомлення та знання ним прав та обов'язків, без розуміння важливості їх неухильного виконання та практичних вмінь правового захисту себе та інших людей при виникненні різних життєвих обставин.

Окремо слід зазначити, що в умовах сьогодення, як ніколи доречним буде використання досвіду іноземних партнерів у формуванні правової свідомості суспільства, зокрема, молоді.

Так у квітні 2018 року при Міністерстві юстиції України Програма USAID «Нове правосуддя» провела круглий стіл на тему: «Роль суду та громади у впровадженні відновного правосуддя, альтернативних видів покарань та ефективної ресоціалізації». Експерт програми, професор права Вікторія Пратт, колишня Голова Муніципального суду м. Ньюарк (штат Нью-Джерсі, США) поділилася досвідом побудови системи правосуддя з акцентом на особливості відповідальності школярів.

Вікторія Пратт виступила з Презентацією «Молодіжні суди та дисциплінарна відповідальність у школах» та пояснила, які види альтернативних до позбавлення волі покарань, яке взагалі є недоречними для відповідачів такого віку, на мою думку, застосовують судді міста до неповнолітніх та на які критерії вони спираються при виборі міри покарання, яка б найкраще відповідала інтересам неповнолітнього.

Що із себе представляє молодіжний суд, в декількох словах, отже. «Молодіжні суди не встановлюють вину. Місцеві підлітки виступають присяжними, суддями та адвокатами у розгляді справжніх справ, учасниками яких є їх однолітки. Притягнення до дисциплінарної відповідальності у

школах є значимою альтернативою відстороненню занять у школі та арешту. Цілі залучення молоді у цей процес, зокрема, підготовка підлітків до належного реагування на негативну поведінку у своїх громадах і підтримувати їх у таких діях. Типові правопорушення, що розглядаються молодіжними судами: прогул, крадіжка, бійка, порушення права приватної власності, акти вандалізму, домагання, порушення громадського порядку, зберігання марихуани. Проти відповідачів застосовуються види покарань, які покликані виховувати в них почуття відповідальності, як-то відвідання освітньо-виховних заходів на соціальні теми та виконання громадських робіт. Видами покарань, що можуть призначатися окремо або у поєднанні молодіжними судами є громадські роботи, вибачення в усній/письмовій формі, написання твору на відповідну тему, виконання обов'язків присяжного засідателя, участь у семінарах-практикумах для опанування навичок: вирішення конфліктів, встановлення цілей, прийняття рішень.» [5].

Таким чином, молодіжні суди, зокрема, сприяють формуванню лідерських якостей у молоді, збільшенню зацікавленості підлітків у громадському житті, збагачують просвіту молоді з питань правосуддя та укріплюють правову свідомість, виховують у підлітків розуміння відповідальності та підзвітності, а також допомагають усім учасникам молодіжного судового процесу розуміти наслідки своєї поведінки, як протиправної так і правової.

Проаналізувавши вищевикладене, можна зробити висновки, що розвиток правової освіти та культури населення є необхідною умовою для розбудови правової держави. Правову освіту населення краще розпочинати з раннього віку, з урахуванням психологічно-вікових особливостей людини. Для ефективного правового виховання мають бути відповідні умови, як для школярів та і для осіб, що отримують вищу юридичну освіту. Під час виховання правосвідомості на будь-якому етапі необхідними умовами мають бути участь громадськості та практична направленість. Основною метою мають бути формування активної людини, яка готова виконувати закони і

відстоювати свої права, при цьому в разі виникнення певних обставин, порушення вимог законодавства, правил моральної етики, бути готовою до свідомої відповідальності.

Література:

1. Проект Закону про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію № 7147-1 зареєстрований 17.10.2017: URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62728.
2. Кашук М.Г. Правове виховання старшокласників у виховній роботі загальноосвітньої школи (друга половина ХХ століття): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Дрогобич, 2015. 249 с.
3. Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» від 18.10.2001 № 992/2001: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/992/2001> 17.05.2018.
4. Павлов А. С. Правовоевоспитание. Москва: Сов. Россия, 1972. 270 с.
5. Вікторія Пратт «Молодіжні суди та дисциплінарна відповідальність у школах». Штат Нью-Джерсі, США: Центр судових інновацій, 2014. 18 с.